Türkiye- AB Gümrük Birliği

Gümrük Birliği nedir?

Uluslararası ticaretteki ekonomik entegrasyon modellerinden birisi olan Gümrük Birliği, en basit tarifiyle, iki ülke veya ülke grubu arasındaki ticarette geçerli olan vergilerin ve bazı kısıtlamaların kaldırılmasıdır. Gümrük Birlikleri, iki taraf arasındaki ticaret hacminin arttırılması amacıyla kurulurlar. Gümrük birliğine taraf olan ülkelerin toprakları tek bir gümrük alanı olarak değerlendirilir. Aralarında gümrük birliği kuran iki taraf, birbirlerinden satın alacakları mallara uyguladıkları miktar kısıtlamalarını kaldırır; gümrük vergilerini ise ya kaldırır ya da azaltırlar. Bu iki taraf dışında kalan ülkelerden, yani üçüncü ülkelerden satın alacakları mallara da ortak bir gümrük tarifesi uygulayarak aynı oranda vergi alırlar. Bu temel prensipler sayesinde, birlik içinden yapılacak mal alım satımı daha cazip hale gelirken; birlik dışından alınacak mallar üzerinde bir kısıtlama yaratılarak, birlik içi ticaretin artması teşvik edilmiş olur.

Türkiye ile Avrupa Birliği Arasındaki Gümrük Birliğinin Tarihsel Gelişimi

Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki ilişkilerin hukuki temelini 1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe giren Ankara Anlaşması oluşturur. Türkiye ile Avrupa Birliği arasında tam üyelik perspektifine dayalı bir ortaklık ilişkisi yaratan bu anlaşma, kurulan ortaklığın hazırlık dönemi, geçiş dönemi ve son dönem olmak üzere üç dönemden oluşacağını ve geçiş döneminin sonunda Gümrük Birliği'nin tamamlanacağını öngörmüştür. Ankara Anlaşması'nda öngörüldüğü gibi Türkiye, 1 Aralık 1964 tarihinde başlayıp 31 Aralık 1972 tarihinde sona eren hazırlık döneminde ekonomisini gümrük birliğine hazırlayacak tedbirler aldı. 1973 yılında yürürlüğe giren Katma Protokol, hazırlık dönemi sona erdirerek geçiş dönemine ilişkin koşulları belirlemiş ve 22 yıllık bir süre sonunda gümrük birliğine ulaşılmasını öngörmüştür. Ankara Anlaşmasında öngörülen son dönemi oluşturan gümrük birliği, 6 Mart 1995 tarihinde yapılan Ortaklık Konseyi toplantısında alınan 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı uyarınca 1 Ocak 1996 tarihinde kurulmuştur. Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üyeliği öncesinde geçiş dönemi düzenlemesi olarak yürürlüğe konulan Gümrük Birliği, Türkiye'nin tam üyeliğinin gerçekleşmemesi nedeniyle öngörülenden daha uzun süre yürürlükte kaldı. Türkiye ve Avrupa Birliği 12 Mayıs 2015 tarihinde, mevcut gümrük birliğinde sorunlar olduğunu, ancak bunların çözülerek ikili ticaretin artırılmak istendiğini, bu nedenle Gümrük Birliğinin güncellenmesi ve kapsamının genişletilmesi konusunda hemfikir olduklarını açıkladılar. Bu yöndeki çalışmalar sürdürülmektedir.

Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki Gümrük Birliği'nin temel ilkeleri nelerdir?

Avrupa Birliği ile Türkiye arasındaki gümrük birliği, önemli teknik detaylar içeren; katmanlı, kademeli ve çok boyutlu bir ticaret ortaklığı sistemidir. Bu rehberde, sadece gümrük birliğinin iki taraf arasındaki ticaret açısından temel nitelikteki ilkelerine dair açıklamalara yer veriyoruz. Gümrük Birliği'nin kurulduğu 1 Ocak 1996 tarihi itibarıyla Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki belirli ürünlerin ticaretinde geçerli olan gümrük vergileri sıfırlandı. Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki gümrük birliği sanayi ürünlerini ve işlenmiş tarım ürünlerini kapsar. Bu ürünlerin Türkiye ile Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasındaki ticaretinde miktar kısıtlaması uygulanmaz. Gümrük vergileri sıfırlanmış durumdadır. Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki gümrük birliği tarım ürünlerini ve demir-çelik ürünlerini kapsamaz. Bu ürünlerin Türkiye ile Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasındaki ticaretinde gümrük vergisi ve dış ticaretten alınan diğer vergiler alınmaya devam edilir. Bu ürünlerin ithalatında Türkiye, Avrupa Birliği üyesi ülkelerden bağımsız olarak miktar kısıtlaması uygulayabilir. Türkiye ve Avrupa Birliği, 1 Ocak 1996 tarihinden beri aralarındaki gümrük birliğinin dışında kalan ülkelere Ortak Gümrük Tarifesi adı verilen aynı gümrük tarifesini uygulamaktadırlar. Avrupa Birliği'nin üçüncü ülkelere uyguladığı miktar kısıtlamalarını 1 Ocak 1996 tarihinden beri Türkiye de uygulamaktadır. Gümrük Birliği'nin 1 Ocak 1996 tarihinde tamamlanması ile birlikte Türkiye, başta gümrük ve ticaret politikaları olmak üzere, pek çok alanda Avrupa Birliği mevzuatına uyum sağlama yükümlülüğü altına girdi. Bu kapsamda, Avrupa Birliği'nin ticari işbirliği kurmak istediği ülkeler ve ülke gruplarıyla imzaladığı tercihli ticaret anlaşmalarını aynı ülkeler ve üke grupları ile Türkiye de imzalamaktadır. Avrupa Birliği'nin ticaret politikasına uyum sağlama yükümlülüğü kapsamında Türkiye ayrıca, tek taraflı olarak taviz verilmesi esasına dayalı olan Genelleştirilmiş Tercihler Sistemini (GTS) de uygulamaya koymuşur. GTS de dahil olmak üzere, tercihli ticaret anlaşmaları hakkında daha detaylı bilgi almak için tıklayınız.

Gümrük Birliği'nin temel ilkelerinden birisi olan "malların serbest dolaşımı" ne anlama gelir?

Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki gümrük birliği, malların serbest dolaşımı ilkesi üzerinde kuruludur. Türkiye'den Avrupa Birliği üyesi bir ülkeye ihraç edilen gümrük birliği kapsamındaki bir malın, Avrupa Birliği üyesi ülkeye gümrük vergilerinden muaf olarak ithal edilebilmesi için Türkiye'de üretilmiş olması ve Türk menşeli olması gerekli değildir. Aynı şekilde, Avrupa Birliği üyesi bir ülkeden Türkiye'ye ithal edilen gümrük birliği kapsamındaki bir malın, Türkiye'ye gümrük vergilerinden muaf olarak ithal edilebilmesi için, Avrupa Birliği'nde üretilmiş olması ve Avrupa Birliği üyesi ülkeler menşeli olması gerekli değildir. Türkiye ile Avrupa Birliği arasında ticarete konu edilen gümrük birliği kapsamındaki bir malın, Gümrük Birliği nedeniyle tanınan gümrük vergisi muafiyetinden yararlanabilmesi için Avrupa Birliği veya Türkiye'de serbest dolaşımda bulunması yeterlidir. Burada üzerinde durduğumuz "malların serbest dolaşımı"ndan iki durumun anlaşılması gerekir: 1. Durum: Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki ticarete konu olan bir mal tamamen Avrupa Birliği veya Türkiye'de üretilmiş ise serbest dolaşımdadır. Başka bir ifadeyle, bu mal üretilirken yalnızca Türk ve Avrupa Birliği üyesi ülkelerin girdileri kullanılmıştır. Malın bünyesinde Türkiye veya Avrupa Birliği üyesi ülkeler dışındaki bir ülkenin girdisi yoktur. Bu duruma bir örnek verelim: (Bu örnek görselleştirilebilir) Türkiye'den Fransa'ya kumaş ihraç edildiğini varsayalım. Bu kumaş Türkiye'de, Türk ipliğinden dokunmuş, Alman boyası ile boyanmış ve üretimi böylece tamamlanmış olsun. Bu örnekte, kumaşın üretiminde kullanılan tüm girdiler gümrük birliği içinden temin edilmiş, üçüncü ülke girdisi kullanılmamıştır. Bu nedenle kumaş Gümrük Birliği'nde serbest dolaşımdadır. Fransa'ya ithal edilirken bu kumaştan gümrük vergisi alınmaz. 2. Durum: Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki ticarete konu olan malın üretiminde Türkiye veya Avrupa Birliği üyesi ülkeler dışında kalan ülkelerden (üçüncü ülkelerden) ithal edilen girdiler de kullanılmıştır. Malın serbest dolaşıma girebilmesi için bünyesine giren ve üçüncü ülkelerden temin edilen girdilere ait gümrük vergilerinin tahsil edilmesi gereklidir. Bu duruma bir örnek verelim: (Bu örnek görselleştirilebilir) Türkiye'den Fransa'ya kumaş ihraç edildiğini varsayalım. Bu kumaş Türkiye'de, gümrük birliği dışında kalan bir ülkeden

(Hindistan) temin edilen üçüncü ülke ipliğinden dokunmuş, Alman boyası ile boyanmış ve üretimi böylece tamamlanmış ve kumaşın üretiminde kullanılmış olsun. Bu örnekte, kumaşın gümrük birliği içinde serbest dolaşımda olması için, üçüncü ülke girdisinin (Hint ipliği) gümrük vergilerinin tahsil edilmesi gerekir. Hint ipliğine ait gümrük vergilerinin, ipliğin Hindistan'dan Türkiye'ye ithal edildiği sırada veya kumaşın Türkiye'den Fransa'ya ihraç edildiği sırada tahsil edilmesi mümkündür. Hint ipliği üzerindeki vergiler ipliğin Türkiye'ye ithal edildiği sırada tahsil edilirse, iplik serbest dolaşıma girmiş olacak; bu iplikten Alman boyası ile boyanarak Türkiye'de üretilen kumaş da gümrük birliği içinde serbest dolaşımda olacaktır. Hint ipliği üzerindeki vergiler, ipliğin Türkiye'ye ithal edildiği sırada tahsil edilmez ise, ne iplik hem ne de iplikten Alman boyası ile boyanarak üretilen kumaş gümrük birliği içinde serbest dolaşıma girmemiş olacaktır. İpliğe ait gümrük vergilerinin, kumaşın Fransa'ya ithalatı sırasında tahsil edilmesi halinde, kumaş gümrük birliği içinde "serbest dolaşımdaki eşya" statüsü kazanacaktır. Bu örnek vesilesiyle önemli bir hatırlatma yapabiliriz: Eşyanın serbest dolaşım statüsü ve eşyanın menşei birbirinden farklı kavramlardır. Bir eşya gümrük vergileri ödenerek Türkiye'de serbest dolaşıma girdiğinde otomatik olarak Türk menşei kazanmaz. Verdiğimiz örnekte, Hint ipliği, gümrük vergileri ödenerek Türkiye'de serbest dolaşıma girdiğinde, otomatik olarak Türk menşeli iplik haline gelmez. İki ülke arasında ticarete konu olan bir malın hangi ülke menşeli olduğu belirlenirken ilgili menşe kurallarını karşılayıp karşılamadığına bakılır. Menşe kavramı ve menşe kuralları ile ilgili ayrıntılı bilgi almak için tıklayınız.

Bir malın serbest dolaşımda olduğu nasıl belgelenir?

Türkiye ile Avrupa Birliği arasında ticarete konu edilen gümrük birliği kapsamındaki bir malın, Avrupa Birliği veya Türkiye'de serbest dolaşımda bulunduğunu ispatlamak üzere ihracatçı ülkenin yetkili makamları tarafından A.TR Dolaşım Belgesi düzenlenir. Bu belgenin, ithalatçı ülkenin gümrük idaresine sunulması halinde gümrük işlemlerinde Gümrük Birliği uyarınca sağlanan vergi muafiyetinden faydalanılması mümkün olur. A.TR Dolaşım Belgeleri hakkında daha detaylı bilgi almak için tıklayınız.

Not: Bu sayfada yer alan metinler, görseller ve videolar, yalnızca bilgilendirme amacıyla hazırlanmış olup, gümrük ve dış ticaret mevzuatı hükümleri yerine geçmez. Bu sayfada yer alan bilgilerle ilgili yasal düzenleme; 4458 sayılı Gümrük Kanunu, Türkiye ile Avrupa Topluluğu Arasında Oluşturulan Gümrük Birliği'nin Uygulanmasına İlişkin Esaslar Hakkında 2006/10895 sayılı Karar, 75/7606 sayılı İthalat Rejimi Kararı ve bunlara bağlı ikincil mevzuat ile 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 22. Maddesi çerçevesinde yürütülen tercihli ticaret uygulamalarına ilişkin mevzuat'ta yer almaktadır.